

ВТУ „СВЕТИ СВЕТИ КИРИЛ И МЕТОДИЙ”
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ, КАТЕДРА „ПСИХОЛОГИЯ”

Р Е Ц Е Н З И Я

от проф. д-р Красимира Йонкова

относно научната продукция на гл. ас. д-р Найденов Цекон Николон

кандидат за заемане на академичната длъжност „доцент”

по Професионално направление 3.2. Психология

**/Социална психология, Политическа психология, Психология на
изкуството/**

въз основа на конкурс, обявен в ДВ, бр. 64 от 30.07.2024г.

**за нуждите и на щатно място в Катедра „Социална, организационна,
клинична и педагогическа психология” към**

Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски”

Данни за конкурса и наукометрията

Представената за изготвяне на рецензия научна продукция на гл. ас. д-р Найденов Цекон Николон, на основание Заповед РД 38-521/07.08.2024, показва неговата научно-изследователска работа и професионална реализация за времето преди и след присъждане на образователната и научна степен „доктор”. Респективно, публикациите и участията му в научни проекти до 2016г., и тези, разработени след тях във времето до 2024г. При прегледа на документацията не констатирах нарушения; тя е коректна, подредена и отговаряща на критериите по смисъла на процедурата за провеждане на настоящия конкурс.

От проверката за изпълнение на минималните национални изисквания, както и на определените в Правилника за развитие на академичния състав на СУ „Св. Климент Охридски” установих, че с набрания брой точки кандидатът е удовлетворил критериите за покриване

на наукометричните показатели. От друга страна, Справката, изготвена от отдела „Библиографско информационно обслужване”, удостоверява около 30 индексирани и цитирани негови публикации, което ме кара да мисля, че той е преподавател и изследовател, вече утвърден и добре разпознаваем в академичното пространство.

Данни за кандидата

Информацията от автобиографията разкрива разнородни активности, които свидетелстват за години наред професионален път, поетапно вървян със стремеж за формиране и надграждане на компетенции с насоченост към социалната и религиозната онтология, политическата психология, социалната психология на изкуството, въпросите на благополучието и успеха в парадигмата на екзистенциализма, тренинг групи за усъвършенстване на социалното взаимодействие. Найден Николов е член на Българското дружество по психология, както и на редица организации, администрации и компании, на някои от които и във функция на управител. В началото на академичния му път е магистърската степен по Социална и политическа психология, получена през 1994г. в СУ „Св. Климент Охридски”, като в същия университет през 2016 г. придобива и докторска степен по Социална психология. В статус на преподавател във Философския факултет на Софийския университет работи от 1999г. и понастоящем.

Описание на научните трудове

За участие в конкурса гл. ас. д-р Найден Николов е представил 7 публикации, една от които на български и испански език, всички с пълно и точно указани в библиографията ISBN и ISSN, реципрочни на Справката за покриване на индивидуалните наукометрични показатели, както следва:

1. 1 самостоятелна монография, обявена за основен хабилитационен труд:
Николов, Н. Изкуство и енигма. Интерпретативна социална психология и социална онтология на изкуството. София: „Ник Менторинг”, 2024, 148 стр.
2. 1 колективна монография:
Георгиев, Л., Йонкова, К., Николов, Н., Добрев, В., Мучай, А., Габеров, И., Минчев, П., Стойнева, О., Атанасов, К. Творческите

предизвикателства на критическата психология. София: УИ „Св. Климент Охридски”, 2017, 414 стр.

В депозираната документация кандидатът е включил още текстовете и е представил пълно библиографско описание на 1 статия, издадена в Международно индексирано в Web of Science научно списание, както и на 4 броя доклади и студии, публикувани в Сборници от научни конференции и Годишници на Философския факултет на СУ за периода 2002-2021г. Фокусът на разработките е по теми, свързани с различни аспекти на интерпретативната социална психология на изкуството, промените в ценностния антропологичен модел и методологичната релевантност в социалните науки при изследванията на общностната идентичност.

Считам, че третираната в тях проблематика е адекватна на профила на обявения конкурс и явно кореспондира с предметните области на Социалната и Политическата психология, както и с Психологията на изкуството. Констатирах, че повечето от представените в тях изследвания – в същностния си съдържателен акцент – присъстват доразработени и положени в друг или по-широк изследователски ракурс като систематизирани изложения в монографичните трудове на кандидата. Това обстоятелство приемам като индикатор на последователното задълбочаване и творческо еволюиране на автора по посока на доминиращите му научно-изследователски търсения. Ето защо и въпреки несъмнените им достойнства, ще огранича конкретиката на анализа и оценката ми на приносите до указаните по-горе в точка 1 и точка 2 монографични произведения.

Анализ и научни приноси

Най-напред ще кажа няколко думи за присъствието на Николов в колективния труд, включен за участие в конкурса. Знаем, че от 70-те години на миналия век социалната наука е в сериозна методологична криза – от една страна, структурирайки се като класическа научна идеология, а от друга, като задушена в капана на академичната бюрократизация. Паралелно обаче се появяват и изключения с изследванията на редица автентично творчески и научно ориентирани автори. Уникална по замисъл и мащабна по реализация, колективната монография „Творческите предизвикателства на критическата психология” /2017/ е такова

изследване, а включената в него студия „Принципи на социалната еволюция” нарежда и Найден Николов сред тези автори.

За разлика от традиционния, феноменално разработеният от проф. Людмил Георгиев критически психологичен подход обосновава познавателната перспектива да се ползват не същностни, а функционални категории, обуславящи възпроизводството на отделните типове социални общности. Като творческа проекция на този подход именно в рамките на тези категории, Николов отчетливо идентифицира и предлага рефлексии си върху осмислянето на 5 основни принципа на социалната еволюция. Умело прилага принципа на релевантността, извежда ги психологически състоятелно от детайлизиран анализ в развитието на социалната онтология и ги ситира в ранг на исторически закономерности.

Считам, че това изследване е особено плодотворно в хода на утвърждаването на критическия психологичен подход и неговата безусловно автентична функционалност. Няма как да не се съгласим, че социалната еволюция – без отношение на прогрес или регрес – има исторически или закономерен характер дотолкова, доколкото е плод на действия на хора и общностни идентичности чрез управляващи ги елити. Ето защо виждам **глобалният научен принос** на тази разработка в нейната комплексно изградена методология, която предоставя релевантна гледна точка и действително постига напредък отвъд очевидностите в отделните частнонаучни изследвания. Подкрепям и авторовата убеденост, че, поне на този етап, тя ни отвежда до „уроци на историята”, които са „безценни по отношение на бъдещето и възможността да не се допускат циклично повтаряне и регрес към деструктивни и непродуктивни подходи” /с. 93/.

Обичайно, във всяка процедура по хабилитация с най-голяма тежест, значима стойност и творческо присъствие на автора се откроява монографичният труд, представен за основен. В случая, става дума за монографията „Изкуство и енигма. Интерпретативна социална психология и социална онтология на изкуството” /2024/. Тя е с балансиран количествен обем от 148 страници, базирана е на около 100 източника достатъчно информативна, специализирана и актуална теоретична база и е изградена в три проблематични кръга. Освен „Вместо въведение”, „Вместо заключение” и три основни глави, структурирани в подглави, в композицията са включени „Лични творчески експерименти”, където в поредица от стихове авторът споделя интимните си усещания за смисъла,

твореца, гения, доброто и злото, живота и смъртта, любовта и меланхолията. Посредством QR code, в структурата е добавена и препратка към дадени от Николов медийни интервюта по теми за депресията и борбата с нея, за смисъла на живота и щастието като умение, за великите личности и хората на изкуството, успели да преодолеят нейната стигма. Краят на изложението е увенчан с Приложение на снимков материал, изобразяващ няколко от най-известните картини на едни от най-гениалните художници в световната история на изобразителното изкуство.

Приемам, че тук става дума за една интердисциплинарна концептуализация, лансирана като творчески маниер на писане все по-широко през последните години. Такъв похват вдъхновява по нов начин да се обединяват психологичните знания с различни области на литературата, историята, биологията, философията, изкуствата, компютърните науки. Считам, че със самата си композиционна организация, този труд е **принос към разработването на интердисциплинарната изследователска парадигма**, която, по мое дълбоко убеждение, действително позволява разкриването на връзки между факти и идеи, на пръв поглед твърде далечни едни от други.

Вероятно поради непосилно уловимия с точност предмет на изследването – разбулване на енигмата около феномените на изкуството – в уводния текст има много философстване. Но всяко философстване е обръщане на обичайния поток на мисълта в опит да се освободи от наслоеното и да срещне друго. Това изисква както от автора, така и от читателя, да поддържа непрекъсната интелектуална напрегнатост. По свидетелство на самия автор, от една страна, този труд е негов креативен проект, рожба на две декади изследователско усилие в роля на „посредник“ за постигане на смислова връзка със съответната културна епоха, породила обстоятелствата за поява на съответния творец. От друга страна, да влезе и в роля на „изследовател“ с намерението да ги реконструира фактологично така, че да доближи читателя до автентичния им смисъл. Възприемам подобна заявка като твърде комплексна, креативна и иновативна и считам, че – макар и не в свършената ѝ степен – Николов е съумял да я осъществи.

Както вече споменах, в съдържателен аспект са открити три проблематични кръга. Съвсем логично, в първия е представена методологията на интерпретативната социална психология и социална

онтология на изкуството и нейните нетривиални изследователски възможности /с. 15-35/. Фокус на изложението е едно действително многопластово изясняване на изкуството в битността му на комуникация в смисъла на „жива” връзка между твореца, творбата и публиката. Ползвайки ерудирано категориалния апарат на социалнопсихологичната и културологичната понятийни системи, Николов убедително аргументира тезата си, че в комуникативното поле на модерното изкуство се провокира не просто реконструиране на едно фиксирано художествено послание, а процес на съ-конструиране на художествената реалност. Като прилага здравословна доза на самокритичност, оценявайки тезите си като „особени”, а не „универсални”, добре очертава собствената си „мяра на изследване” /по думите му/, коректно разкрива ценностните допускания на принципа на релевантността и ясно откроява различията на лансирания от него метод по отношение на традиционните интерпретативни подходи.

Вторият проблематичен кръг представлява оригинална илюстрация за практическо прилагане на инструментариума на интерпретативната социална психология и социална онтология на изкуството /с. 36-84/. Във фокуса на интереса са уникалният български артист Христо Явашев и творческата му симбиоза с Жан-Клод, както и скандално известният и най-радикален представител на постмодерната епоха в изобразителното изкуство американският художник Джаксън Полък. Прилагайки ключовата технология на метода си „реверсивен смислов мапинг”, Николов последователно разкрива връзката между техния творчески стил с психичната структура и социалните констелации в личностите на авторите в контекста на съответната им епоха. На практика, преподрежда историята на творческата фактология не според хронологията на събитията, а според техния смислов еволюционен характер, социалнопсихологични и социално онтологични импликации. Считам, че осъществената интерпретация блестящо демонстрира евристичната стойност на метода за автентичен досег на читателя до тайнството на изключителното постижение на твореца.

Изложеното в третия проблематичен кръг гравитира около питаннята за смисъла на живеенето днес, самия живот, смъртта, Бога и безсмъртието, обединени под заглавието „Социална онтология и промени в ценностния антропологичен модел на съвременността” /с. 85-118/. Застанал сякаш в едно общо диалогично поле с автори като Киркегор, Ясперс, Ницше,

Франкъл и Кундера, търсили дълбоко персоналното измерение по отношение на смисъла на съществуването, Николов ни прави съпричастни на отговорите, изкристализирали от философските му рефлексии в духа на екзистенциализма и контекста на постмодерното време, довел до тотален срив порядъка на класическата епоха. Възприемам текста като послание към хуманизъм и заедност на човешките същества за справяне с предизвикателствата на настоящето, като апел за създаване на нов ценностен антропологичен модел и цивилизация, основана на правото за автентична връзка с Бога, другите, околната среда и света като цяло.

В обобщение на констатациите ми във връзка с научните приноси в работата на гл. ас. д-р Николов искам да заявя, че неговите публикации, освен че са наситени с творческо и научно въображение, показват и добре развити академични умения за прилагане на интегрален подход към изследваните феномени; почти всяко явление е теоретично анализирано, в определена степен емпирично проучено, подложено на критична рефлексия и, в крайна сметка, съпроводено с визия за проспективното му еволюиране.

По отношение на езика и стила на изложение, редица текстове на автора са специфично-философски, символно-метафорични или екзистенциално-поетични, но въпреки това адекватни за съответната форма на движение на понятийния апарат. Повечето са структурирани добре и са четивни, поради което съм убедена, че популяризирането им отвъд академичните среди би предизвикало провокация на креативността и би завишило екзистенциалната култура на широк кръг читатели.

Преподавателска работа и участие в научни проекти

Справката за учебно-преподавателската дейност показва, че кандидатът има оптимална аудиторна натовареност, провеждайки лекции в Магистърски програми, между които и на английски език, по Социална и Политическа психология, Групово-динамичен тренинг, Теория и практика на социалнопсихологическия тренинг. В Бакалавърските програми води сходни лекции, практикуми и упражнения с общ хорариум от 240ч. лекции и 255ч. упражнения, което доказва необходимата преподавателска обезпеченост по настоящия конкурс.

Николов извършва и редица допълнителни академични дейности. Участва в образователни семинари, в национални и международни научни

конференции, разработва нови учебни програми, участва в редколегиите на 2 български и 1 международно научно издание, бил е член на Комисията за оценка и финансиране на проекти във Философския факултет на СУ. За времето от 1997г. до днес е участвал като член или ръководител в 33 научни проекта по изключително разнообразни теми, сред които: икономически нагласи и всекидневно общуване; адаптация на етническите общности и защита на националните малцинства; провеждане на фокус-групи, интервюта, експерименти с младежи, фирми, спортни фенове, охранители; подбор и диагностика на кандидати за различни бизнес сфери; ефективност в работата на мениджъри. Към настоящия момент Николов работи по вътрешен проект на СУ „Училище за политики”. Няма как да не заключа, че кандидатът притежава отлично формирани екипни умения, компетенции и експертност, които го превръщат в желан партньор за взаимодействие и извън академичната среда.

Освен това ми се струва, че усилията в работата му по проекти, част от неговите публикации и особено разработването на менторинг програмите за благополучие и преживяване на щастие от живеенето – имат действително осезаема практико-приложна стойност за повишаване на мотивацията на обучаваните, за подобряване на междуличностната и фирмената комуникация, за успешното практикуване на механизми за психологична подкрепа на индивиди и организации. Тъй като във всичко това виждам смисъл, намирам и основание да дам висока оценка за преподавателската, изследователската и обществената работа на кандидата.

Заключение

Въз основа на посочените констатации, резултат от прочита на представената за изготвяне на рецензия научна продукция, убедено заявявам позиция с положителен вот за присъждане на гл. ас. д-р Найденов Цекон Николов академичната длъжност „доцент” за нуждите и на щатно място в Катедра „Социална, организационна, клинична и педагогическа психология” към ФФ на СУ „Св. Климент Охридски”.

12.12.2024г.
В. Търново

Рецензент: проф. д-р Красимира Йонкова
/...../